

اشاره

در نوشتار پیش رو، ابتدا مطالبی در مورد اهمیت هجرت و نقش آن در تحول و تکامل جوامع و نیز اهمیت هجرت در اسلام ارائه گردیده و سپس ضمن معرفی اجمالی هجرت بلند مدت حوزه علمیه قم، عنایت مقام معظم رهبری نسبت به آن مطرح شده است.

این نوشته اقتباس از سخنان حجت الاسلام والمسلمین مروی، معاون محترم ارتباطات حوزوی دفتر مقام معظم رهبری است که در گردهمایی مبلغان محترم هجرت بلند مدت حوزه علمیه قم در تاریخ ۱۳۸۱/۳/۲۲ و در سالن اجتماعات دارالشفاء قم ایراد گردیده است.

* * *

«إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ»^(۱)؛ «کسانی که ایمان آورده و کسانی که هجرت کرده و در راه خدا جهاد نموده‌اند، آن‌ها امید به رحمت پروردگار دارند و خداوند آمرزنده و مهربان است.»

خدا را سپاسگزار و شاکریم که به برکت مسؤولیت پذیری شما عزیزان (مبلغان هجرت بلندمدت) و همت مسؤولین دست اندر کار، یکی از اصول حیاتی اسلام؛ یعنی هجرت، حیاتی دوباره یافت و این اصل اساسی

مورد توجه حوزویان عزیز قرار گرفت. و نیز خدا را سپاسگزاریم از اینکه یکی از منویات بلند رهبر عظیم الشان انقلاب اسلامی که در سفر سال ۷۹ به قم آن را مطرح کردند، محقق شد و ان شاء الله گستره آن داخل و خارج کشور را فرا خواهد گرفت.

اهمیت هجرت

علت رکود جوامع، فرهنگ‌ها و مذاهب در طول تاریخ، عمدتاً به خاطر عدم تحرک آن‌ها و یا متولیان آن‌ها بوده است.

هر جامعه‌ای که در درون خود و در ظرف مکانی خودش محبوس شود، مظهر آن جامعه که فرهنگ و علم و تمدن و مذهب می‌باشد نیز دچار رکود و انجماد و خمودی و خموشی خواهد شد. عمده پیشرفت و تمدن جوامع پیشرفته به خاطر تحرک آن‌ها است. اروپای قرون وسطی یک هزار سال در درون خودش محبوس بود، در طول این هزار سال کمترین تحرک و پیشرفتی در آن به وجود نیامد.

عده‌ای از مورخین و جامعه شناسان به جد معتقدند که مدنیّت اروپا

و غرب، بیداری اروپا، رنسانس و اصلاحاتی که در جامعه غرب صورت گرفت، به خاطر جنگ‌های صلیبی بود. جنگ‌های صلیبی فضای محدود و محصور را که اروپا به دور خود کشیده بود، شکست. مردم و متولیان اروپا که اروپا را مرکز عالم، و مذهب کاتولیک را تنها مذهب و انسان را فقط یک موجود مستوی القامه می‌شناختند و برای غیر مردم اروپا فرهنگ و مذهب و تمدنی قائل نبودند، به خاطر جنگ‌های صلیبی با دنیای دیگری به نام دنیای اسلام و فرهنگ و تمدن اسلامی مواجه شدند. از این رو می‌گویند آنچه اروپائیان دارند به خاطر جنگ‌های صلیبی است که این محدودیت‌ها و حصارها را شکست. آمریکا امروز با همه جنایات و خباثت‌هایی که دارد، به لحاظ علم و تکنولوژی و صنعت، پیشرفته‌ترین کشور دنیا است. آمریکا محصول مهاجرت عده‌ای از اروپائیان است. آنان که به دنبال کشف سرزمین‌های جدید بودند، سرزمین آمریکا را کشف کرده و به آن جا مهاجرت کردند. اگر آن روز اروپائیان مهاجرت نمی‌کردند،

انواع شکنجه‌ها و محرومیت‌ها از ناحیه کفار قریش بود. در آن شرایط سخت، عده‌ای از مسلمانان به دستور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از سرزمین آباء و اجدادی خود حرکت می‌کنند. این حرکت برای حفظ مبانی دین و ارزش‌های اسلامی و پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله بود. پیغمبر اکرم آنان را به لقب مهاجر مفتخر کرد و آنان «مهاجرین» لقب گرفتند.

این اسم‌گزاری و عنوان‌ها از روی حساب و منطق انجام گرفت. مثلاً مبدأ تاریخ ما هجرت پیغمبر صلی الله علیه و آله است، با این که سنت تاریخ بر این است که مبدأ تاریخ یک مذهب یا فکر، بر اساس تاریخ تولّد صاحب آن مذهب و فکر باشد. مبدأ تاریخ اسلام، ولادت پیغمبر اکرم و یا فتوحات اسلام مثل فتح مکه نیست. فتح مکه یک فتح عادی نیست؛ پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله مهمترین دژها را در آنجا فرو ریخت، بت‌ها را از بین برد، خانه خدا را گرفت، با فتح مکه بت پرستی از بین رفت و اسلام پیروز شد. فتح الفتوح اسلام، فتح مکه است. مبعث پیامبر اکرم که اساس اسلام از آن شروع می‌شود نیز مبدأ تاریخ اسلام

تمدن امروز آمریکا به وجود نمی‌آمد. در میان عده‌ای از جامعه شناسان و مورخین این شعار مطرح است که در پس هر مدنیتی، یک مهاجرت خوابیده است. مهاجرت، مدنیت و تمدن و پویایی و تحرک را به جوامع بخشیده است.

مکتب و اندیشه و مذهبی که در آن هجرت نباشد، هر چند با وجود قابلیت‌های فراوان در درون خود، حالت رکود، انجماد، خمودگی و مردگی و یا هضم در دیگر مکتب‌ها و مذهب‌ها و اندیشه‌ها را پیدا خواهد کرد.

اسلام و مسأله هجرت

در اسلام به مسأله هجرت نه به عنوان یک واقعه و یک رویداد، بلکه به عنوان یک پدیده و اصل اجتماعی، الهی و حیات بخش نگاه می‌شود.

سیره پیامبر عظیم الشان اسلام صلی الله علیه و آله بیانگر اهمیت و تأثیر بسزای هجرت، در پیشرفت و ترقی فرهنگ و تفکر دینی و اسلامی است.

اولین گروندگان به اسلام در شرایطی مسلمان شدند که گرایش به پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله و توحید، مصادف با

قرار نگرفت، ولی هجرت پیغمبر مبدأ تاریخ شد و این نشان دهنده اهمیت و میزان بالای تأثیر هجرت در بینش اسلامی است.

با دقت در تاریخ اسلام مشاهده می‌کنیم که هرگاه اسلام در معرض خطر و نابودی قرار گرفته، هجرت به داد اسلام رسیده است.

پیامبر اکرم ﷺ با اعزام سفیران و مبلغان به نقاط مختلف جزیره العرب و دیگر نقاط جهان (ایران، روم شرقی، مصر، یمن و...) دو هدف عمده را تعقیب می‌کرد: یکی از آن دو هدف، دعوت به توحید و رساندن پیام توحید به اقصی نقاط عالم بود و هدف دیگر این بود که مردمی که سال‌ها در جزیره العرب و در یک قبیله یا فکر قبیله‌ای بزرگ شده‌اند، حصارهای قبیله‌ای را شکسته و دنیای خارج از مرزها را ببینند و مطالعه کنند. پیامبر اکرم می‌خواهد مسلمانان با فرهنگ‌ها و انسان‌های مختلف روبرو بشوند. این اقدام موجب رشد فکری مسلمان بود. پس از پیامبر اکرم نیز شاهد هجرت‌های سرنوشت ساز در تاریخ اسلام هستیم و هر هجرتی موجب

حرکتی نو شده است. هجرت امام حسین علیه السلام در زمانی که اسلام در معرض نابودی قرار گرفته و جز ظاهری از اسلام باقی نمانده بود و کثیف‌ترین آدم به نام خلیفه مسلمین بر مردم حاکم شده بود، تأثیر شگرفی داشت. آن امام از مدینه به مکه و از مکه به کربلا هجرت کرد و حرکت آفرید.

هجرت مرحوم شیخ عبدالکریم حائری به قم و نیز هجرت مرحوم آیت الله العظمی بروجردی از بروجرد به قم، در روزگاری که قم در یک حالت رکود و خموشی قرار گرفته و رضا خان و بعد از او محمد رضا با فشارهای سختی، کاملاً بر حوزه علمیه قم چیره شده بودند و یک حالت خموشی در حوزه ایجاد شده بود موجب حرکت، پویایی و زنده شدن حوزه علمیه قم گردید.

هجرت امام علیه السلام از نجف به پاریس، تأثیری جدی در پیروزی انقلاب اسلامی داشت. امام امت در نجف بین دو راه مخیر بودند: یا باید در نجف می‌ماندند و به حرف حکومت رژیم یعنی گوش می‌دادند و هر نوع تحرکی را از خود سلب می‌کردند و یا اینکه

مکتب و اندیشه و مذهبی
 که در آن هجرت نباشد،
 هر چند با وجود
 قابلیت‌های فراوان در
 درون خود، حالت رکود،
 انجماد، خمودگی و مردگی
 و یا هضم در دیگر
 مکتب‌ها و مذهب‌ها و
 اندیشه‌ها را پیدا خواهد
 کرد.

عنایت مقام معظم رهبری به

هجرت

به دلیل تأثیر شگرفی که هجرت
 در بیداری، پویایی و حرکت بخشی به
 جامعه و فرهنگ و مذهب اسلامی
 دارد، مقام معظم رهبری عنایت و
 اهتمامی جدی نسبت به مسأله هجرت
 دارند. بعد از اینکه ایشان در قم مسأله
 هجرت را مطرح فرمودند، مدیریت
 محترم حوزه علمیه قم جناب
 حجت الاسلام والمسلمین آقای

هجرت کرده و نهضت را ادامه
 می‌دادند. اگر امام در نجف می‌ماند و
 مثل بسیاری از افراد دیگر عافیت طلبی
 انتخاب می‌کرد و می‌گفت، این اواخر
 عمر و در این سن پیری، کنار مرقد جد
 بزرگوارمان امیر المؤمنین قرار
 گرفته‌ایم، چرا خود را در به در کنیم، آیا
 نهضت ادامه پیدا می‌کرد و انقلاب
 محقق می‌شد؟

امام از اندیشه هجرت الهام گرفت
 و هجرت را انتخاب کرد. با اینکه هیچ
 سنخیت و علقه‌ای با پاریس ندارد و
 هیچ تناسبی بین آن عالم روحانی
 معنوی و عارف بزرگ، با پاریس
 وجود ندارد، از نجف اشرف - که همه
 علقه‌اش به نجف و کربلا بود - به
 پاریس مهاجرت کرد. این هجرت
 فضای بسیار وسیعی را برای امام به
 وجود آورد تا بتواند ندای خود را به
 گوش جهانیان برساند.

وجود انواع و اقسام رسانه‌ها اعم از
 رادیو، تلویزیون، روزنامه‌ها و... در
 پاریس و انجام مصاحبه از سوی آنان،
 امکان خوبی برای امام بود که در نجف
 امکان به دست آوردن آن نبود. اگر امام
 هجرت نمی‌کرد، انقلاب به پیروزی نمی‌رسید.

اعتماد نیستند. از این رو قرار شد که اجرای کار هم توسط مدیریت محترم حوزه علمیه انجام شود.

وقتی که طرح جدید خدمت مقام معظم رهبری ارائه شد، نظر ایشان این بود که: اگر توفیق بیشتر این کار در این است که مدیریت حوزه اجرای کار را نیز به عهده بگیرد، ما با این موافقیم.

با توجه به اینکه دفتر رهبری بودجه دولتی ندارد و درآمدهای آن محدود است، پذیرش این طرح هزینه مالی سنگینی برای دفتر مقام معظم رهبری داشت، اما به دلیل اهمیت هجرت، ایشان موافقت کردند.

ما معتقدیم که این طرح تحولی بزرگ در حوزه ایجاد خواهد کرد. بر فرض، مبلغان مهاجر بعد از مدتی ماندن در محل تبلیغ، به قم برگردند، با کوله باری از تجربه‌ها و اطلاعات و با یک جهان بینی جدید وارد حوزه خواهند شد و این نگرش جدید مطمئناً حوزه را متحول می‌کند و تأثیر جدی در فکر و اندیشه بزرگان و علما و صاحبان و متولیان حوزه ان شاء الله خواهد داشت.

حسینی بوشهری و بعد هم معاونت محترم تبلیغ و دستگاه‌های مربوطه (سازمان تبلیغات اسلامی، دفتر تبلیغات اسلامی، مرکز خدمات حوزه) مشغول به فعالیت شدند و بحمد الله محصول خوبی تا الآن داشته است.

در ابتدا بنا بر این بود که مدیریت حوزه علمیه قم کار سیاست گذاری و تدبیر این امر را به عهده گیرد، اما اجرای این کار در دستگاه‌های مربوطه، مثل سازمان تبلیغات و... که متصدی کار تبلیغ هستند، انجام شود. به فرمان مقام معظم رهبری بودجه‌ای از سوی دفتر ایشان برای این کار اختصاص پیدا کرد تا کار شروع بشود. پس از شروع کار و گذشت چند ماه، استقبالی شد، اما مدیریت محترم حوزه و دوستان دست اندر کار این قضیه، گزارشی دادند که اگر اجرای این طرح هم توسط مدیریت حوزه انجام نشود معلوم نیست حوزویان عزیز خیلی خوب استقبال کنند. نسبت به مدیریت حوزه اعتمادی است که دیگران نسبت به آن در این حد از